

Prof. univ. dr. **Bianca Selejan-Guțan**
Facultatea de Drept a Universității „Lucian Blaga” din Sibiu

Conf. univ. dr. **Laura-Maria Crăciunean-Tatu**
Facultatea de Drept a Universității „Lucian Blaga” din Sibiu

Drept internațional public

Ediția a 3-a, revăzută și adăugită

CUPRINS

CAPITOLUL 1. INTRODUCERE	1
§1. Definiția dreptului internațional public	1
§2. Particularitățile și natura dreptului internațional public	5
§3. Dreptul internațional public și dreptul intern	10
§4. Dreptul internațional public și dreptul internațional privat. Dreptul transnațional	15
§5. Diviziuni (ramuri) ale dreptului internațional public	18
§6. Repere în dezvoltarea istorică a dreptului internațional public	20
6.1. Antichitatea	20
6.2. Evul Mediu	26
6.3. Epoca dreptului internațional modern	27
§7. Teoriile dreptului internațional. Dreptul internațional și teoriile relațiilor internaționale	31
7.1. Teoriile specifice dreptului internațional	31
7.1.1. Teoriile dreptului natural	31
7.1.2. Teoriile pozitivistice	34
7.1.3. Teorii ale „compromisului” între dreptul natural și cel pozitiv?	36
7.1.4. Alte abordări	37
7.2. Dreptul internațional și teoriile specifice relațiilor internaționale	39
7.2.1. Teoriile realiste	40
7.2.2. Teoriile liberal-instituționaliste (neoliberalismul)	41
7.2.3. Teoriile economice	41
7.2.4. Teoriile constructiviste	42
📖 Exerciții pentru seminar	43
 CAPITOLUL 2. IZVOARELE DREPTULUI INTERNAȚIONAL PUBLIC	 50
§1. Noțiunea și sfera izvoarelor dreptului internațional public	50
§2. Tratatul internațional	52
§3. Cutuma internațională	53

§4. Principiile generale de drept	58
§5. Principiile dreptului internațional public	61
5.1. Aspecte generale	61
5.2. Principiul nerecurgerii la forță sau la amenințarea cu forță	63
5.3. Principiul soluționării pe cale pașnică a diferendelor internaționale	71
5.4. Principiul neamestecului în treburile interne sau al neimixtiunii	72
5.5. Principiul cooperării	73
5.6. Principiul autodeterminării popoarelor	74
5.7. Principiul egalității suverane a statelor	77
5.8. Principiul <i>pacta sunt servanda</i>	77
5.9. Principiul inviolabilității frontierelor	78
5.10. Principiul integrității teritoriale	78
5.11. Principiul respectării drepturilor omului	79
§6. Echitatea	80
§7. Mijloacele auxiliare de determinare a normelor dreptului internațional	81
7.1. Jurisprudența	81
7.2. Doctrina	82
§8. Alte izvoare ale dreptului internațional public	83
8.1. Actele organizațiilor internaționale	83
8.2. Actele unilaterale ale statelor	84
§9. Ierarhia normelor în dreptul internațional public. <i>Ius cogens</i>	86
 Exerciții pentru seminar	88

CAPITOLUL 3. SUBIECTELE DREPTULUI INTERNAȚIONAL

PUBLIC	94
§1. Introducere. Despre personalitate în dreptul internațional public	94
§2. Statele – subiecte primare ale dreptului internațional public	95
2.1. Criteriile de identificare a statelor în dreptul internațional	95
2.2. Suveranitatea și egalitatea statelor	96
2.2.1. Suveranitatea statelor	96
2.2.2. Egalitatea statelor	96

2.3. Elementele statului	97
2.3.1. Teritoriul determinat	97
2.3.2. Populația permanentă	97
2.3.3. Autoritatea guvernamentală efectivă	98
2.3.4. Capacitatea de a intra în relații cu alte state	98
2.4. Unele tipuri speciale de state în dreptul internațional contemporan	98
2.4.1. Federația	98
2.4.2. Asociațiile de state	99
2.4.3. Vaticanul și Sfântul Scaun – subiect de drept internațional <i>sui generis</i>	99
2.4.4. Ordinul Suveran de Malta – subiect de drept internațional <i>sui generis</i>	100
2.4.5. Statele <i>de facto</i>	101
2.4.6. Statele neutre	103
2.4.7. Mini-statele	104
2.4.8. Teritoriile aflate sub mandat și cele aflate sub tutelă	105
2.5. Recunoașterea internațională a statelor și a guvernelor	105
2.5.1. Recunoașterea statelor	106
2.5.2. Recunoașterea guvernelor	108
2.6. Succesiunea statelor	109
§3. Organizațiile internaționale interguvernamentale – subiecte derivate ale dreptului internațional public	112
3.1. Introducere	112
3.2. Personalitatea juridică internațională a organizațiilor internaționale	114
3.3. Structura organizațiilor internaționale	115
3.4. Membrii organizațiilor internaționale	115
3.5. Organizația Națiunilor Unite	116
§4. Popoarele și mișcările de eliberare națională	125
4.1. Popoarele	125
4.2. Mișcările de eliberare națională	125
§5. Organizațiile internaționale nonguvernamentale	126

§6. Societățile transnaționale _____	128
§7. Individul în dreptul internațional public _____	129
 Exerciții pentru seminar _____	130

CAPITOLUL 4. POPULAȚIA ÎN DREPTUL INTERNAȚIONAL

PUBLIC _____	144
§1. Populația ca element constitutiv al statului _____	144
§2. Cetățenia _____	145
2.1. Noțiune. Convenția europeană privind cetățenia _____	145
2.2. Dobândirea cetățeniei _____	150
2.3. Pierderea cetățeniei _____	152
2.4. Conflictele pozitive și conflictele negative de cetățenie _____	152
§3. Regimul juridic al străinilor _____	153
§4. Protecția diplomatică _____	157
§5. Categoriile speciale: regimul refugiaților și al persoanelor strămutate _____	159
§6. Azilul teritorial _____	163
 Exerciții pentru seminar _____	164

CAPITOLUL 5. PROTECȚIA INTERNAȚIONALĂ A DREPTURILOR

OMULUI _____	167
§1. Primele preocupări pentru protecția drepturilor omului _____	167
§2. Sistemul de protecție a drepturilor omului în cadrul Organizației Națiunilor Unite _____	168
2.1. Carta Organizației Națiunilor Unite _____	168
2.2. Declarația Universală a Drepturilor Omului _____	170
2.3. Pactele internaționale privind drepturile omului _____	171
2.3.1. Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice _____	172
2.3.2. Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale _____	176
2.4. Alte convenții ale Organizației Națiunilor Unite privind drepturile omului _____	184
2.4.1. Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială _____	185

2.4.2. Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei _____	187
2.4.3. Convenția împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante _____	188
2.4.4. Convenția cu privire la drepturile copilului _____	190
2.4.5. Convenția pentru protecția drepturilor lucrătorilor migranți și a membrilor familiilor acestora _____	191
2.4.6. Convenția pentru protecția tuturor persoanelor împotriva disparițiilor forțate _____	193
2.4.7. Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități _____	194
2.5. Procedurile extra-convenționale de protecție a drepturilor omului la nivelul Organizației Națiunilor Unite _____	195
2.5.1. Aspecte generale. Consiliul Drepturilor Omului _____	195
2.5.2. Înalțul Comisar ONU pentru Drepturile Omului _____	198
§3. Sistemul european de protecție a drepturilor omului _____	199
3.1. Protecția drepturilor omului în cadrul Consiliului Europei _____	199
3.1.1. Scurt istoric _____	199
3.1.2. Organele Consiliului Europei _____	200
3.1.3. Elaborarea, semnarea și intrarea în vigoare a Convenției europene a drepturilor omului _____	205
3.1.4. Curtea Europeană a Drepturilor Omului _____	206
3.1.5. Carta Socială Europeană _____	208
3.1.6. Alte convenții privind drepturile omului elaborate în cadrul Consiliului Europei _____	214
3.2. Protecția drepturilor omului în cadrul Uniunii Europene _____	214
3.2.1. Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene _____	216
3.2.2. Tratatul de la Lisabona. Prevederi în materia drepturilor omului _____	217
3.3. Protecția drepturilor omului în cadrul Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa _____	218
§4. Sistemul interamerican de protecție a drepturilor omului _____	220
§5. Sistemul african de protecție a drepturilor omului _____	222
§6. Carta arabă a drepturilor omului _____	225

§7. Probleme speciale ale dreptului internațional al drepturilor omului:	
protecția minorităților _____	226
7.1. Considerații generale _____	226
7.2. Noțiunea de „minorități” _____	228
7.3. Instrumente juridice internaționale din dreptul internațional al drepturilor omului pentru protecția minorităților (Sistemul Organizației Națiunilor Unite) _____	229
7.3.1. Drepturile garantate de art. 27 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice: drepturi individuale sau drepturi colective? _____	230
7.3.2. Obligațiile impuse statelor de art. 27 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice _____	231
7.3.3. Drepturile ocrotite de art. 27 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice _____	232
7.3.4. Populațiile indigene _____	233
7.3.5. Declarația din 1992 privind drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale sau etnice, religioase și lingvistice _____	235
7.3.6. Considerații finale privind problema minorităților în sistemul Organizației Națiunilor Unite _____	236
7.4. Instrumente adoptate de Consiliul Europei în materia protecției drepturilor persoanelor aparținând minorităților naționale _____	237
 Exerciții pentru seminar _____	248

CAPITOLUL 6. TERITORIUL ÎN DREPTUL INTERNAȚIONAL PUBLIC _____	254
§1. Noțiunea de „teritoriu” și elementele acestuia. Suveranitatea teritorială _____	254
§2. Dobândirea și modificarea titlului asupra teritoriului _____	255
2.1. Considerații introductive _____	255
2.2. Modalități de dobândire a titlului asupra teritoriului _____	256
2.3. Modificarea teritoriului _____	259
§3. Delimitarea teritoriului și regimul juridic al unor spații în dreptul internațional public _____	260
3.1. Frontierele _____	260

3.2. Fluviile, lacurile și canalele maritime internaționale _____	261
3.2.1. Fluviile și lacurile internaționale _____	261
3.2.2. Canalele internaționale _____	264
3.2.2.1. Canalul Suez _____	265
3.2.2.2. Canalul Panama _____	266
3.2.2.3. Canalul Kiel _____	267
3.2.2.4. Canalul Dunăre-Marea Neagră și Canalul Poarta Albă-Midia-Năvodari _____	268
3.3. Dreptul mării _____	269
3.3.1. Considerații introductive _____	269
3.3.2. Apele maritime interioare _____	269
3.3.3. Marea teritorială _____	270
3.3.4. Zona contiguă. Zona economică exclusivă. Platoul continental _____	271
3.3.5. Marea liberă _____	277
3.3.6. Strâmțurile internaționale _____	277
3.4. Spațiul aerian _____	278
3.5. Spațiul cosmic _____	279
3.6. Antarctica și Arctica _____	281
 Exerciții pentru seminar _____	282

CAPITOLUL 7. JURISDICȚIA STATELOR ÎN DREPTUL INTERNAȚIONAL PUBLIC _____	299
§1. Jurisdicția statelor _____	299
1.1. Jurisdicția civilă _____	299
1.2. Jurisdicția penală _____	300
§2. Imunitatea statelor și a organizațiilor internaționale _____	302
2.1. Imunitatea statelor _____	302
2.2. Imunitatea organizațiilor internaționale _____	305
§3. Imunitățile și privilegiile diplomatice _____	306
3.1. Concepte-cheie ale dreptului diplomatic _____	306
3.1.1. Misiunile diplomatice _____	306
3.1.2. Structura și personalul misiunilor diplomatice _____	307

3.2. Imunitățile și privilegiile diplomatice _____	308
3.2.1. Inviolabilitatea localurilor misiunilor diplomatice _____	309
3.2.2. Inviolabilitatea arhivelor, documentelor și corespondenței diplomatice _____	309
3.2.3. Imunitățile și privilegiile personalului diplomatic _____	310
§4. Considerații generale privind relațiile consulare și dreptul consular. Imunitățile și privilegiile consulare _____	311
 Exerciții pentru seminar _____	314

CAPITOLUL 8. TRATATUL INTERNAȚIONAL. INTRODUCERE ÎN DREPTUL TRATATELOR _____	321
§1. Considerații generale _____	321
1.1. Definiția și clasificarea tratatelor _____	321
1.2. Codificarea dreptului tratatelor _____	323
§2. Încheierea tratatelor _____	323
2.1. Condiții de fond și de formă ale tratatelor _____	323
2.2. Etapele încheierii tratatelor internaționale _____	324
2.2.1. Negocierea tratatelor. Deplinele puteri _____	324
2.2.2. Autentificarea tratatelor _____	325
2.2.3. Exprimarea consimțământului statului de a fi legat prin tratat _____	326
2.2.3.1. Semnarea (art. 12 din Convenția de la Viena din 1969) _____	326
2.2.3.2. Schimbul instrumentelor care constituie tratatul (art. 13 din Convenția de la Viena din 1969) _____	326
2.2.3.3. Ratificarea (art. 14 din Convenția de la Viena din 1969) _____	327
2.2.3.4. Acceptarea sau aprobarea (art. 14 din Convenția de la Viena din 1969) _____	327
2.2.3.5. Aderarea (art. 15 din Convenția de la Viena din 1969) _____	327
2.2.3.6. Oricare alt mijloc convenit _____	328
2.3. Intrarea în vigoare a tratatelor _____	328
2.4. Înregistrarea tratatelor internaționale _____	329
2.5. Legislația română privind încheierea tratatelor _____	330

§3. Rezervele la tratate	331
§4. Respectarea și aplicarea tratatelor de către statele părți	334
§5. Efectele tratatelor față statele terțe	335
§6. Modificarea tratatelor	335
§7. Încetarea și suspendarea aplicării tratatelor	336
§8. Nulitatea tratatelor	339
§9. Interpretarea tratatelor	341
 Exerciții pentru seminar	343

CAPITOLUL 9. INTRODUCERE ÎN DREPTUL INTERNAȚIONAL UMANITAR

347

§1. Scurte considerații istorice	347
§2. Dreptul internațional umanitar contemporan	349
2.1. Considerații generale	349
2.2. Izvoarele dreptului umanitar	350
2.2.1. Izvoarele convenționale	350
2.2.1.1. Dreptul de la Haga	350
2.2.1.2. Dreptul de la Geneva	352
2.2.2. Izvoare cutumiare	354
2.2.3. Legile și regulamentele interne	355
2.3. Principiile dreptului umanitar	355
2.3.1. Principiul umanității sau clauza Martens	357
2.3.2. Principiul distincției între combatanți și necombatanți	358
2.3.3. Principiul proporționalității	359
2.3.4. Principiul nondiscriminării	360
2.3.5. Principiul protecției sporite a populației civile	360
2.3.6. Principiul potrivit căruia dreptul părților la conflict de a alege mijloacele și metodele de luptă nu este nelimitat	361
2.3.7. Principiul interzicerii suferințelor inutile	361
2.3.8. Principiul independenței <i>ius ad bello de ius in bellum</i>	361
2.4. Câmpul de aplicare a dreptului umanitar. Distincția dintre conflictele armate internaționale și cele non-internaționale	362

2.5. Categoriile de persoane și bunuri protejate de dreptul umanitar _____	364
2.5.1. Reguli de protecție a răniților, bolnavilor și naufragiaților _____	364
2.5.2. Reguli de protecție a prizonierilor de război _____	364
2.5.3. Reguli de protecție a populației civile _____	365
2.6. Metode și mijloace (arme) de purtare a războiului interzise de dreptul umanitar _____	366
2.6.1. Interzicerea metodelor și a mijloacelor (armelor) care produc rău inutil (superfluu) _____	367
2.6.2. Metodele și mijloacele (armele) care nu respectă principiul distincției între combatanți și necombatanți _____	367
2.6.3. Metodele și mijloacele (armele) de război ecologic _____	367
2.6.4. Metodele perfide de război _____	367
2.7. Aplicarea dreptului umanitar _____	368
2.7.1. Aplicarea dreptului umanitar de către state _____	368
2.7.2. Comitetul Internațional al Crucii Roșii _____	370
 Exerciții pentru seminar _____	373

CAPITOLUL 10. RĂSPUNDEREA INTERNAȚIONALĂ _____ 377

§1. Răspunderea internațională a statelor _____	377
1.1. Considerații generale _____	377
1.2. Temeiul răspunderii internaționale a statelor _____	379
1.3. Condițiile și principiile răspunderii internaționale a statului _____	382
1.3.1. Răspunderea statului este angajată pentru un fapt internațional ilicit (acțiune și/sau omisiune) _____	382
1.3.2. Condițiile privind existența unui fapt internațional ilicit _____	384
1.3.3. Calificarea unui fapt internațional al statului drept ilicit este guvernată de dreptul internațional _____	388
1.4. Circumstanțele/Cauzele care înlătură caracterul ilicit al faptului internațional _____	390
1.4.1. Consimțământul valid/valabil al statului (art. 20 din Proiectul de articole) _____	390
1.4.2. Legitima apărare (art. 21 din Proiectul de articole) _____	391

1.4.3. Contramăsurile față de faptul internațional ilicit (art. 22 și art. 49-53 din Proiectul de articole)	391
1.4.4. Forța majoră (art. 23 din Proiectul de articole)	392
1.4.5. Starea de primejdie (art. 24 din Proiectul de articole)	392
1.4.6. Starea de necesitate (art. 25 din Proiectul de articole)	393
1.4.7. Faptul ilicit să nu constituie încălcarea unei obligații internaționale care decurge dintr-o normă imperativă a dreptului internațional general (art. 26, art. 40 și art. 41 din Proiectul de articole)	393
1.5. Conținutul răspunderii internaționale a statelor	394
1.5.1. Obligația permanentă de executare (art. 29 din Proiectul de articole)	394
1.5.2. Obligația de a înceta comiterea faptului internațional ilicit și de a da asigurările sau garanțiile corespunzătoare de nerepetare [art. 30 lit. a) și b) din Proiectul de articole]	394
1.5.3. Obligația de reparare a prejudiciului. Forme (art. 31 și art. 34 din Proiectul de articole)	395
1.5.4. Alte situații	396
§2. Răspunderea internațională a indivizilor. Dreptul internațional penal	397
2.1. Ce este dreptul internațional penal?	397
2.2. Crimele de drept internațional	398
2.2.1. Genocidul	399
2.2.2. Crimele împotriva umanității	400
2.2.3. Crimele de război	402
2.2.4. Crimele împotriva păcii sau crima de agresiune	405
2.3. Delictelor de drept internațional (<i>delicta iuris gentium</i>)	407
2.4. Tribunalele penale internaționale	407
2.4.1. Tribunalul Militar Internațional de la Nürnberg	409
2.4.2. Tribunalul Internațional pentru Extremul Orient de la Tokyo	409
2.4.3. Tribunalele Penale Internaționale pentru fosta Iugoslavia și pentru Ruanda	410
2.4.3.1. Tribunalul Penal Internațional pentru fosta Iugoslavia	411

2.4.3.2. Tribunalul Penal Internațional pentru Ruanda	414
2.4.4. Curtea Penală Internațională permanentă	417
 Exerciții pentru seminar	423

CAPITOLUL 11. SOLUȚIONAREA PAȘNICĂ A DIFERENDELOR INTERNAȚIONALE 431

§1. Noțiunea de diferend internațional	431
§2. Principii aplicabile soluționării diferendelor internaționale	431
§3. Mijloace non-jurisdicționale de soluționare pașnică a diferendelor internaționale	433
3.1. Negocierea	433
3.2. Bunele oficii	434
3.3. Medierea	434
3.4. Ancheta	435
3.5. Concilierea	435
§4. Mijloace jurisdicționale de soluționare a diferendelor internaționale	436
4.1. Arbitrajul internațional	436
4.2. Curtea Internațională de Justiție	438
4.2.1. Organizarea Curții	439
4.2.2. Competența Curții	439
4.2.2.1. Competența contencioasă	439
4.2.2.2. Competența consultativă	440
4.2.3. Procedura în fața Curții	441
§5. Soluționarea pașnică a diferendelor în cadrul Organizației Națiunilor Unite	442
5.1. Adunarea Generală	443
5.2. Consiliul de Securitate	444
5.3. Secretarul General	445
 Exerciții pentru seminar	445

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ 451